

Strasbourg, 14 octombrie 2024

CDL(2024)029

**Traducere
Neoficială**

COMISIA EUROPEANĂ PENTRU DEMOCRATIE PRIN DREPT
(COMISIA DE LA VENEȚIA)

POLONIA

**OPINIA COMUNĂ A COMISIEI DE LA VENEȚIA ȘI A DIRECTORATULUI
GENERAL PENTRU DREPTURILE OMULUI ȘI PREMINENȚA DREPTULUI
(DGI)**

PRIVIND

**STANDARDELE EUROPENE DE REGLEMENTARE
A STATUTULUI JUDECĂTORILOR**

Pe baza comentariilor formulate de:

DI Richard BARRETT (Membru, Irlanda)
DI Philip DIMITROV (Membru, Bulgaria)
DI Martin KUIJER (Membru, Olanda)
Dna Angelika NUSSBERGER (Membru, Germania)
DI Kaarlo TUORI (Expert, Președinte de Onoare)
DI Gerhard REISSNER (Expert, DGI)

Cuprins:

I. Introducere.....	3
II. Câmpul de aplicare al opiniei	3
III. Contextul opiniei.....	4
VI. Observații preliminare	7
VII. Analiza	8
1. Principiul separației puterilor în stat.....	8
2. Hotărâri existente ale tribunalelor europene și naționale	8
3. Principiul proporționalității	10
4. Chestiunea revenirii în funcțiile anterioare ca urmare a invalidării acestor hotărâri... 11	
B. A doua întrebare: Au persoanele numite astfel în funcție dreptul la o cale de atac judiciară? Este suficient să li se permită acestora să participe la noi procese de selecție judiciară, supuse controlului judiciar, pentru a li se asigura dreptul la un proces echitabil?	11
1. Dreptul la o cale de atac judiciară	11
2. Participarea la noile procese de selecție judiciară	12
A treia întrebare: Este sistemul de delegare a judecătorilor la instanțele la care au funcționat înainte de intrarea în vigoare a legii, până la finalizarea cauzelor pendinte și pentru o perioadă de doi ani, compatibil cu principiile preeminenței dreptului și ale securității juridice pentru a menține eficiența judiciară în timpul perioadei de reevaluare?12	
A patra întrebare: În cele din urmă, este compatibilă cu principiul securității juridice și al preeminenței dreptului acordarea posibilității părților care au pus la îndoială imparțialitatea sau independența unui judecător, pe baza numirii sale de către actualul Consiliu, de a contesta hotărârile pronunțate de acești judecători?.....	13
VIII. Concluzie	15

I. Introducere

1. Printr-o scrisoare din 10 iulie 2024, ministrul justiției al Poloniei, dl Adam Bodnar, i-a solicitat Comisiei de la Veneția opinia referitoare la patru chestiuni legate de standardele europene care reglementează statutul judecătorilor. Comisia a decis să pregătească prezentul aviz împreună cu Direcția Generală pentru Drepturile Omului și Preeminența Dreptului a Consiliului Europei („DGI”).
2. Dl Martin Kuijer, dl Richard Barrett, dl Philip Dimitrov, dna Angelika Nussberger și dl Kaarlo Tuori au acționat ca raportori în numele Comisiei de la Veneția. Dl Gerhard Reissner a acționat în calitate de raportor din partea DGI.
3. Având în vedere caracterul abstract al întrebărilor ridicate de opinie, nu a avut loc nicio vizită în țară în cadrul pregătirii opiniei.
4. Raportorii au primit mai multe scrisori de la diferite părți interesate din Polonia cu privire la situația sistemului judiciar, manifestând interesul de a fi consultați.
5. Această opinie a fost redactată pe baza observațiilor raportorilor. Proiectul de opinie a fost examinat în cadrul reuniunii comune a Subcomisiilor pentru sistemul judiciar și statul de drept, la 10 octombrie 2024. Observațiile scrise din partea Ministerului Justiției au fost primite la 10 octombrie 2024. Ca urmare a unui schimb de opinii cu dl Adam Bodnar, ministrul justiției din Polonia, opinia a fost adoptată de Comisia de la Veneția în cadrul celei de-a 140-a sesiuni plenare (Veneția, 11-12 octombrie 2024).

II. Câmpul de aplicare al opiniei

6. În cererea sa, ministrul justiției a adresat Comisiei următoarele întrebări:
 - Pot fi invalidate *ex tunc* hotărârile Consiliului Național al Magistraturii privind numirea judecătorilor, presupunând astfel că persoana desemnată nu a fost niciodată numită în mod legal? Ar fi conform principiului preeminenței dreptului să se solicite judecătorilor și altor profesioniști din domeniul juridic să se întoarcă la funcțiile lor anterioare ca urmare a invalidării unor asemenea hotărâri?
 - Au persoanele numite astfel în funcție dreptul la o cale de atac judiciară? Este suficient să li se permită acestora să participe la noi procese de selecție judiciară, supuse controlului judiciar, pentru a le asigura dreptul la un proces echitabil?
 - Este sistemul de delegare a judecătorilor la instanțele la care au funcționat înainte de intrarea în vigoare a legii, până la finalizarea cauzelor pendinte și pentru o perioadă de doi ani, conform principiului preeminenței dreptului și a securității juridice pentru a menține eficiența judiciară în timpul perioadei de reevaluare?

- În fine, este compatibil cu principiul securității juridice și al preeminenței dreptului să se permită părților care au pus la îndoială imparțialitatea sau independența unui judecător, pe baza numirii acestuia de către actualul Consiliu, să conteste hotărârile pronunțate de acești judecători?

7. În scrisoarea sa, ministrul a făcut referire la diferite modele de soluții privind statutul judecătorilor care au fost numiți în cadrul unei proceduri care implică Consiliul Național al Judiciarului (denumit în continuare „CNJ”), astfel cum a fost constituit pe baza Legii de modificare din 2017, și la caracterul valabil hotărârilor adoptate cu participarea acestora. Comisia nu se va pronunța cu privire la niciun model propus. Prezenta opinie se concentrează pe răspunsul la întrebările formulate în cerere, pe baza parametrilor aplicați de Comisia de la Veneția în conformitate cu standardele europene.

III. Contextul opiniei

8. În 1989, CNJ a fost introdus în sistemul judiciar polonez. În conformitate cu articolul 186 din Constituția poloneză, rolul CNJ este de a „proteja independența instanțelor și a judecătorilor”. Ca urmare a alegerilor parlamentare din Polonia din octombrie 2015, au fost realizate reforme judiciare de anvergură. Aceste reforme au afectat și CNJ și au fost analizate anterior de Comisia de la Veneția în 2017.¹ Comisia a ajuns la concluzia că reformele „*permit puterii legislative și executive să intervină într-o manieră gravă și extinsă în administrarea justiției și, prin urmare, reprezintă o amenințare gravă la adresa independenței judiciare ca element-cheie al preeminenței dreptului*”.² În jurisprudența ulterioară a Curții de Justiție a Uniunii Europene (denumită în continuare „CJUE”)³ și a Curții Europene a Drepturilor Omului (denumită în continuare „Curtea Europeană”),⁴ s-a constatat că, în noua sa componență, CNJ nu mai este un organism independent și imparțial, fapt care a condus la deficiențe în procedurile de numire a judecătorilor. Curtea Europeană a conchis că participarea judecătorilor a căror numire este afectată de deficiențele procedurale în luarea deciziilor judiciare poate încălca dreptul la un proces echitabil în baza articolului 6 din Convenția Europeană a Drepturilor Omului (denumită în continuare „Convenția”). De asemenea, CJUE a constatat că un astfel de regres încalcă dreptul UE.⁵

¹ Comisia de la Veneția, [CDL-AD\(2017\)031](#), Polonia - - Opinia cu privire la proiectul legii de modificare a legii privind Consiliul Național al Judiciarului; cu privire la proiectul legii de modificare a legii privind Curtea Supremă, propus de președintele Poloniei, și cu privire la legea privind organizarea instanțelor ordinare. A se vedea, de asemenea: Comisia de la Veneția, [CDL-AD\(2020\)017](#), Polonia - Opinia comună urgentă a Comisiei de la Veneția și a DGI a Consiliului Europei privind modificările introduse în Legea privind instanțele ordinare, în Legea privind Curtea Supremă și în alte legi.

² Vezi [CDL-AD\(2017\)031](#) op. cit. para. 129.

³ Vezi hotărârea sa preliminară din 19 noiembrie 2019 în cauza A.K. (Independența Camerei disciplinare a Curții Supreme) ([C-585/18](#), C-624/18, C-625/18); hotărârea Marii Camere din 15 iulie 2021 în cauza Comisia v. Polonia (Regimul disciplinar al judecătorilor) ([C-791/19](#)); și hotărârea Marii Camere din 5 iunie 2023 în cauza ([C-204/21](#)). Vezi, de asemenea, cauza *Repubblika* din 20.4.2021 ([C-896/19](#)).

⁴ Vezi *inter alia*: CtEDO, MC, 15.3.2022, [Grzęda v. Polonia](#) cererea nr. 43572/18; CtEDO 3.2.2022, [Advance Pharma sp. z o.o v. Polonia](#) cererea nr. 1469/20; CtEDO, 08.11.2021, [Dolińska-Ficek and Ozimek v. Polonia](#) cererea nr. 49868/19 și nr. 57511/19; CtEDO, 22.07.2021 [Reczkowicz v. Polonia](#), cererea nr. 43447/19.

⁵ În hotărârea sa [C-896/19 Republika](#) din 20.04.2021.

9. Ca urmare a alegerilor parlamentare din octombrie 2023, a fost ales un nou guvern în decembrie 2023. Guvernul actual a anunțat un plan de acțiune menit să restabilească preeminența dreptului în Polonia.⁶ Una dintre măsurile-cheie incluse în acest plan de acțiune este chestiunea statutului numirilor judiciare făcute la recomandarea CNJ în anii 2018-2023. Așa cum se menționează în avizul Comisiei privind proiectul de lege de modificare a Legii privind Consiliul Național al Magistraturii din Polonia,⁷ numărul total de judecători numiți după 2017 variază între 20 % și 30 % din sistemul judiciar din Polonia (între 2 500 și 3 500 din aproximativ 10 000 de judecători).

IV. Domeniul de aplicare al obligațiilor internaționale care decurg din executarea hotărârilor Curții Europene a Drepturilor Omului în privința Poloniei

10. Problema modului de abordare a judecătorilor care au fost numiți printr-o procedură deficitară trebuie privită, în primul rând, în contextul obligației Poloniei de a executa hotărârile Curții Europene.⁸ Este o chestiune extrem de sensibilă, deoarece afectează, *inter alia*, securitatea mandatului acestor judecători (securitatea mandatului nu este protejată doar la nivel internațional, ci și de articolul 180 din Constituția din Polonia).

11. În hotărârea sa pilot în cauza *Wałęsa v. Polonia*,⁹ Curtea Europeană a conchis că domeniul de aplicare al obligației internaționale nu se limitează la reformarea CNJ deficitară, ci se extinde și la „abordarea statutului tuturor judecătorilor numiți în cadrul procedurii deficitare”.¹⁰ Curtea Europeană a Drepturilor Omului a fost de acord cu hotărârea camerelor reunite ale Curții Supreme poloneze din 23 ianuarie 2020, potrivit căreia efectele lipsei de independență a CNJ reformată variază în funcție de tipul de instanță și de poziția acesteia în cadrul sistemului judiciar¹¹, afectând cel mai mult numirile la Curtea Supremă. Curtea Europeană a subliniat că Polonia are obligația internațională de a întreprinde „măsuri rapide”.

12. Curtea Europeană nu a stabilit cum să „abordeze” statutul acestor judecători. Obligația prevăzută la articolul 46 din Convenție nu implică, în principiu, o obligație

⁶ Vezi Ministrul Justiției din Polonia prezintă Planul de acțiune pentru restabilirea preeminenței dreptului, 21 februarie 2024, <https://www.gov.pl/web/justice/polish-minister-of-justice-presents-action-plan-for-restoring-the-rule-of-law> ⁷ CDL-AD(2017)031 op. cit., para. 42.

⁷ Comisia de la Veneția, CDL-AD(2024)018, Polonia – Opinia comună urgentă cu privire la proiectul de lege de modificare a Legii privind Consiliul Național al Judiciarului, para. 42.

⁸ Comisia de la Veneția, CDL-AD(2024)018, Polonia – Opinia comună urgentă cu privire la proiectul de lege de modificare a Legii privind Consiliul Național al Judiciarului, para. 29-32.

⁹ CtEDO [MC], *Wałęsa*, 23 noiembrie 2023, cererea nr. 50849/21.

¹⁰ CtEDO a aprobat indicațiile cu privire la măsurile generale formulate de Comitetul de Miniștri în decizia adoptată la cea de-a 1468-a reuniune a sa din 5-7 iunie 2023, prin care acesta a îndemnat Polonia să întreprindă măsuri pentru “(i) restabilirea independenței CNJ prin introducerea unei legislații care să garanteze dreptul judiciarului din Polonia de a-și alege membrii judecători în cadrul CNJ; (ii) abordarea statutului tuturor judecătorilor numiți în cadrul procedurii deficitare care implică CNJ, astfel cum a fost constituită potrivit Legii de modificare din 2017, și a deciziilor pronunțate cu participarea acestora; și (iii) să asigure un control judiciar efectiv al deciziilor CNJ care propun președintelui Poloniei numiri în funcții judiciare, inclusiv la Curtea Supremă”.

¹¹ CtEDO *Advance Pharma sp. z o.o v. Polonia* op.cit, para. 365.

internațională de a alege o anumită soluție.¹² Polonia este liberă – în cadrul sistemului Convenției – să aleagă mijloacele prin care își va îndeplini obligațiile care decurg din executarea hotărârilor Curții, atât timp cât aceste mijloace sunt compatibile cu Convenția și cu condițiile generale ale preeminenței dreptului.¹³ Prin urmare, Comisia de la Veneția va încerca să identifice aceste cerințe ale preeminenței dreptului pentru a oferi orientări suplimentare autorităților.

V. Opinia urgentă privind proiectul de lege de modificare a Legii privind Consiliul Național al Magistraturii (denumită în continuare „Opinia urgentă din 2024”)

13. Potrivit Opiniei de urgență din 2024, preocupările privind independența și imparțialitatea judecătorilor numiți în funcție în mod necorespunzător rezultă exclusiv din vicii de procedură în numirea sau promovarea acestora și, prin urmare, *„excluderea totală și generală a unei grupe atât de mari de judecători este lipsită de o evaluare individuală și, astfel, ridică probleme de proporționalitate”*¹⁴. În plus, Comisia a solicitat o abordare prudentă în această chestiune, deoarece ar putea avea implicații enorme în privința hotărârilor judecătorești care au fost pronunțate de acești judecători.¹⁵

14. În Opinia urgentă din 2024, Comisia a reamintit că a acceptat excepții de la principiul inamovibilității în cazul unei îmbunătățiri semnificative a sistemului în ansamblu, pentru a nu paraliza eforturile necesare de reformă. Astfel, Comisia a promovat o examinare de la caz la caz a scopului, efectelor și circumstanțelor unei încetări anticipate a mandatului. Referindu-se la jurisprudența Curții Europene, aceasta a subliniat că pot fi necesare excepții, deoarece *„susținerea acestor principii cu orice preț ... poate, în anumite circumstanțe, să aducă prejudicii și mai mari preeminenței dreptului și încrederii publicului în sistemul judiciar. ... trebuie, prin urmare, să se găsească un echilibru în asemenea cazuri pentru a determina dacă există o nevoie presantă – de natură substanțială și imperioasă – care să justifice o îndepărtarea de la principiul securității juridice ... și de la principiul inamovibilității judecătorilor, după caz, în circumstanțele particulare ale unei cauze”*.¹⁶

15. Comisia a declarat că *„obligația de securitate a mandatului se poate aplica doar atunci când numirea, nominalizarea sau alegerea în cauză a fost făcută în conformitate cu Constituția și cu standardele europene. În caz contrar, ar fi posibil ca guvernul să nu aibă în vedere sau să eludeze dispozițiile constituționale privind numirea și să invoce ulterior principiul constituțional al securității mandatului pentru a face această numire ireversibilă, situație care ar încălca statul de drept”*.¹⁷

¹² Vezi, de asemenea, para. 332 a hotărârii [Wafesa](#) în această privință.

¹³ [CDL-AD\(2024\)018](#) op.cit., para. 31.

¹⁴ Ibid, para. 43.

¹⁵ Ibid, para. 45.

¹⁶ Ibid, para. 57.

¹⁷ Ibid, para. 60.

16. Așa cum Opinia urgentă din 2024 a vizat CNJ care se afla în centrul multor alte deficiențe („subsecvente”) ale preeminenței dreptului în Polonia, aceasta nu favoriza nicio „corectare graduală a sistemului deficitar”.¹⁸ În privința CNJ, s-a înțeles că „eliminarea treptată” a elementelor inadecvate din sistem ar conduce la o criză continuă și agravată a preeminenței dreptului în țară.

VI. Observații preliminare

17. Comisia de la Veneția și DGI notează că nu pare să fi existat situații comparabile în trecut. Aceasta dorește să sublinieze că restabilirea preeminenței dreptului nu ar trebui să provoace, în sine, o prăbușire a sistemului și nu ar trebui să încalce principiile preeminenței dreptului.

18. Deși recunoaște că nu există vreo obligație internațională de a alege o *anumită* soluție, Comisia de la Veneția este de părere că orice aranjament trebuie să respecte următorii parametri:

- (a) el trebuie să abordeze statutul „tuturor” judecătorilor numiți în cadrul procedurii deficitare (așa cum o impune jurisprudența Curții Europene);¹⁹
- (b) evaluarea efectelor procedurii deficitare în privința titularului funcției vizat nu ar trebui să fie efectuată de un organism controlat de guvern (și, în cazul în care nu este efectuată de un organism judiciar, ar trebui să fie disponibilă o cale de atac judiciară);²⁰
- (c) evaluarea trebuie să fie efectuată pe baza unor criterii și proceduri prestabilite (care să includă elementele unui proces echitabil);²¹
- (d) evaluarea și consecințele care decurg din această evaluare ar trebui să fie întotdeauna în strictă conformitate cu principiul proporționalității, care impune cel puțin o anumită formă de analiză individuală;²² și
- (e) mecanismul trebuie să fie adecvat pentru o soluționare destul de rapidă a problemei.

19. În opinia Ministerului Justiției, „o formă de evaluare individuală nu este necesară pentru determinarea statutului unui judecător, deoarece toate numirile sunt afectate de aceeași deficiență privind desfășurarea procesului de numire, deși nu există o propunere din partea unui organism prevăzut în Constituția Republicii Polonia. Evaluarea individuală se referă la situația juridică în care s-au aflat candidații care

¹⁸ Ibid, para. 61.

¹⁹ Vezi para. 11 în legătură cu CtEDO [MC], *Wałęsa v. Polonia* op. cit.

²⁰ CtEDO [MC], *Ramos Nunes de Carvalho e Sá v. Portugal*, 6 noiembrie 2018, cererile nr. 55391/13, nr. 57728/13 și nr. 74041/13), para. 132. Comisia de la Veneția, [CDL-AD\(2019\)024](#), Armenia – Opinia comună a Comisiei de la Veneția și a DGI cu privire la modificările Codului judiciar și ale altor legi, para. 34 et seq.

²¹ Comisia de la Veneția, [CDL-AD\(2021\)018](#), Ucraina – Opinia comună urgentă a Comisiei de la Veneția și a DGI cu privire la proiectul de lege pentru modificarea unor acte legislative privind procedura de alegere (numire) a membrilor Consiliului Superior al Justiției (CSJ) și activitatea inspectorilor de disciplină ai CSJ (Proiectul de lege nr. 5068), paras. 37 și 61.

²² Comisia de la Veneția, [CDL-AD\(2021\)046](#), Republic of Moldova – Opinia comună a Comisiei de la Veneția și a DGI privind unele măsuri referitoare la selecția candidaților pentru funcții administrative în cadrul organelor de autoadministrare a judecătorilor și procurorilor și modificarea unor acte normative, para. 29.

urmăreau numirea lor în funcția de judecător. Analiza situației acestor persoane justifică gruparea lor în mai multe categorii.

20. Comisia de la Veneția și DGI consideră că va fi necesară o formă de evaluare individuală prin referire, inclusiv, la numirile colective, și după caz, la circumstanțele individuale de numire sau de promovare (în continuare „o anumită formă de evaluare individuală”. O asemenea abordare poate contribui, de asemenea, la evitarea unei paralizii de lungă durată a sistemului judiciar.

VII. Analiza

A. **Prima întrebare: Pot fi invalidate *ex tunc* hotărârile Consiliului Național al Magistraturii privind numirea judecătorilor, presupunând astfel că persoana desemnată nu a fost niciodată numită în mod legal? Ar fi conform principiului preeminenței dreptului să se solicite judecătorilor și altor profesioniști din domeniul juridic să se întoarcă la funcțiile lor anterioare ca urmare a invalidării unor asemenea hotărâri?**

1. Principiul separației puterilor în stat

21. Comisia de la Veneția și DGI dorește să sublinieze că invalidarea unei numiri judiciare echivalează cu o hotărâre de demitere a unui judecător. Astfel de hotărâri sunt de competența puterii judiciare, ca parte a independenței judiciare. Prin urmare, eventuala invalidare a unei numiri judiciare ridică probleme de principiu cu privire la echilibrul puterilor statului între legislativ și judiciar.²³ Comisia de la Veneția și DGI notează că articolul 180 din Constituția Poloniei prevede condiția existenței unei hotărâri judecătorești pentru demiterea unui judecător din motive legale ca o excepție de la principiul inamovibilității judecătorilor.

22. Comisia de la Veneția și DGI consideră că nu se poate declara prin lege că toate numirile relevante făcute de către CNJ în perioada respectivă sunt nule și nevalide, deoarece aceasta ar reprezenta o ingerință nejustificată în competența sistemului judiciar. În opinia Comisiei, persoanele numite ar trebui să aibă dreptul la o cale de atac judiciară împotriva anulării numirii lor (a se vedea întrebarea 2), ceea ce reprezintă un alt argument împotriva privării statutului de judecător prin lege. Parlamentul ar putea, în principiu, pe baza unei declarații de invaliditate constituțională recunoscută sau declarată a acestor numiri de către un organism judiciar, să legislaze pentru a face față consecințelor acestei invalidări. Totuși, o lege nu ar putea constitui actul de invalidare în sine, deoarece aceasta ar echivala cu o demitere a judecătorilor, chestiune care nu este de competența Parlamentului.

2. Hotărâri existente ale tribunalelor europene și naționale

²³ Comisia de la Veneția, [CDL-AD\(2016\)007](#) - Lista de verificare a preeminenței dreptului.

23. În opinia Comisiei de la Veneția și a DGI, este important să se clarifice dacă hotărârile CNJ privind numirea judecătorilor au fost sau nu invalidate cu efect *ex tunc*, fie prin hotărârile Curții Europene sau ale CJUE, fie prin hotărârile instanțelor supreme poloneze.

24. Referitor la hotărârile Curții Europene în cauzele *Reczkowicz, Dolińska-Ficek și Ozimek, Advance Pharma Sp. z o.o.* și hotărârea pilot în cauza *Wałęsa*,²⁴ Comisia observă faptul că Curtea Europeană a constatat încălcări ale dreptului la „un tribunal instituit prin lege” pe baza articolului 6 din Convenție, ca urmare a faptului că judecătorii care au examinat cauzele reclamantilor au fost numiți „în cadrul unei proceduri inerent deficitare”, la propunerea CNJ care, după martie 2018, nu mai era independentă față de legislativ și de executiv ca urmare a reformei din 2017. Totuși, hotărârile Curții Europene nu au un efect direct în cadrul sistemului juridic al statelor membre. Acestea sunt obligatorii în baza articolului 46 din Convenție și trebuie să fie puse în aplicare de statul reclamat, însă printr-o procedură care urmează să fie decisă de statul respectiv. Același lucru este valabil și pentru deciziile Comitetului de Miniștri: acestea nu au niciun efect direct în cadrul sistemului juridic al statului membru. Dimpotrivă, există întotdeauna o marjă de manevră pentru stat cu privire la modul de punere în aplicare a hotărârilor Curții Europene.

25. Comisia de la Veneția și DGI subliniază, de asemenea, că hotărârile CJUE nu au un efect automat de invalidare în cadrul sistemului juridic național polonez.

26. În privința hotărârilor Curții Supreme din Polonia și ale Curții Administrative Supreme din Polonia, Comisia și DGI constată următoarele. Hotărârea Curții Supreme pronunțată la 5 decembrie 2019²⁵ a stabilit că CJN nu a reprezentat o autoritate imparțială și independentă de puterea legislativă și executivă. Deși această hotărâre ar putea fi interpretată ca o invalidare a hotărârilor privind numirile adoptate de CNJ, trebuie remarcat faptul că hotărârea din 2019 nu a vizat în mod expres hotărâri individuale ale CNJ și nici nu a afirmat în mod explicit că aceste hotărâri au fost invalidate.

27. În mod similar, hotărârea comună a Curții Supreme din 23 ianuarie 2020²⁶ în componența a trei camere reunite nu are efect asupra validității unei numiri concrete. Concluzia este valabilă, *mutatis mutandis*, și în cazul hotărârilor Curții Supreme Administrative. Prin urmare, nu par să existe argumente suficiente de întemeiate pentru a se conchide că hotărârile CJN privind numirea judecătorilor au fost invalidate *ex tunc*.

28. Prin urmare, Comisia de la Veneția este de părere că nici hotărârile Curții Europene și ale CJUE, nici hotărârile instanțelor supreme poloneze nu au invalidat *ex tunc* hotărârile de numire adoptate de CNJ.

²⁴ Op.cit.

²⁵ Curtea Supremă din Polonia, hotărârea în cauza nr. III PO 7/18.

²⁶ Curtea Supremă din Polonia, Rezoluția nr. BSA1-4110-1/20.

3. Principiul proporționalității

29. Comisia de la Veneția dorește să reitereze, așa cum a afirmat în Opinia sa urgentă din 2024,²⁷ că „orice măsură adoptată în vederea „restabilirii” preeminenței dreptului trebuie să îndeplinească exigențele generale ale preeminenței dreptului”. Pe de altă parte, deși există o problemă sistemică în Polonia, este necesar să se aibă în vedere numărul foarte ridicat de judecători numiți incorect raportat la numărul total de judecători. Oricare ar fi reforma pusă în aplicare, aceasta nu trebuie să pună în pericol funcționarea sistemului judiciar ca atare. Prin urmare, după cum s-a explicat mai sus, este acceptabilă „o anumită formă de evaluare individuală” bazată pe o clasificare a cazurilor similare. În același timp, este necesar să ne concentrăm în egală măsură asupra problemei securității juridice, care este un alt element important al preeminenței dreptului.²⁸

30. Într-adevăr, Comisia de la Veneția consideră că la definirea statutului acestor judecători trebuie avute în vedere și alte considerente decât procedura deficitară. După cum a afirmat deja Comisia de la Veneția în Opinia sa urgentă,²⁹ se poate susține că principiul inamovibilității, care reprezintă o garanție esențială pentru independența justiției, nu oferă protecție deplină titularilor de funcții a căror procedură de numire prezintă deficiențe grave. Totuși, nici acest principiu nu este complet lipsit de relevanță: acesta justifică o anumită formă de evaluare individuală.

31. Invalidarea hotărârilor individuale ar trebui să se bazeze pe circumstanțele precise ale fiecărui caz în parte. Cauza *Polyakh și alții v. Ucraina*³⁰ viza individualizarea măsurilor de curățare stabilite de o lege. În opinia Curții Europene, individualizarea nu înseamnă neapărat că este necesară o procedură separată pentru fiecare caz în parte și este, de asemenea, acceptabilă alegerea unei proceduri mai generale și raportarea acesteia la un grup de persoane; totuși, ar trebui oferite *motive convingătoare* pentru adoptarea unei asemenea abordări, iar calitatea controlului parlamentar și judiciar al sistemului juridic ar fi un factor deosebit de important în această privință. În cele din urmă, Curtea Europeană a considerat că revocarea din funcție a reclamantilor a fost prea severă, iar procedurile împotriva lor ar fi trebuit individualizate.³¹ Într-o cauză ulterioară, s-a constatat, de asemenea, că lipsa individualizării în cadrul unei proceduri judiciare de control constituie o încălcare a articolului 8 din CONVENȚIE.³²

²⁷ [CDL-AD\(2024\)018](#) op.cit. para.78.

²⁸ [CDL-AD\(2024\)018](#) op. cit. para 81; Principiul securității juridice reprezintă unul dintre elementele fundamentale ale preeminenței dreptului, „esențial pentru încrederea în sistemul judiciar și preeminența dreptului”, care „impune claritatea și precizia normelor juridice și urmărește să garanteze previzibilitatea situațiilor și a raporturilor juridice-[CDL-AD\(2014\)021](#)- Armenia - Opinia referitoare la proiectul de lege privind introducerea unor modificări și completări la Codul judiciar al Armeniei (durata mandatului președinților de instanță), paras. 18-20.

²⁹ [CDL-AD\(2024\)018](#) op.cit. para 60.

³⁰ CtEDO, *Polyakh și alții v. Ucraina*, Cererea nr. 58812/15, 17 octombrie 2019.

³¹ CtEDO, *Polyakh și alții v. Ucraina*, Cererea nr. 58812/15, 17 octombrie 2019.

³² CtEDO, *Samsin v. Ucraina*, Cererea nr. 38977/19, 14 octombrie 2021.

32. Pe baza celor de mai sus, inclusiv a parametrilor identificați în observațiile preliminare (a se vedea paragraful 18), Comisia de la Veneția și DGI conchid că o invalidare generală *ex tunc* a tuturor hotărârilor CNJ din Polonia nu se încadrează în conceptul preeminenței dreptului, deoarece nu ar trece de testul proporționalității.

4. Chestiunea revenirii în funcțiile anterioare ca urmare a invalidării acestor hotărâri

33. Având în vedere răspunsul negativ la prima parte a întrebării și neclaritatea aspectelor exacte ale unui sistem în care unii „judecători și alți profesioniști din domeniul juridic [sunt obligați] să se întoarcă la posturile lor anterioare”, Comisia își va rezerva poziția cu privire la această chestiune.

B. A doua întrebare: Au persoanele numite astfel în funcție dreptul la o cale de atac judiciară? Este suficient să li se permită acestora să participe la noi procese de selecție judiciară, supuse controlului judiciar, pentru a li se asigura dreptul la un proces echitabil?

1. Dreptul la o cale de atac judiciară

34. Comisia de la Veneția reamintește că articolul 6 din Convenție garantează accesul la justiție atunci când există un litigiu real și serios cu privire la un „drept” civil. Curtea Europeană a judecat cazuri în care un judecător și-a pierdut mandatul, precum și cazuri în care judecătorul nu a fost promovat într-o funcție superioară.³³ În cauza *Grzęda v Polonia*,³⁴ Curtea Europeană a constatat o încălcare a articolului 6, deoarece nu a existat un control jurisdicțional privind reducerea duratei mandatului membrilor judiciari ai CNJ.³⁵

35. Recomandarea CM/Rec(2010)12 a Comitetului de Miniștri³⁶ privind independența, eficiența și răspunderea judecătorilor prevede că în privința selecției și carierei, „candidatul respins ar trebui să aibă dreptul de a contesta decizia sau, cel puțin, procedura pe baza căreia a fost adoptată decizia”. Comisia de la Veneția a subliniat anterior că, potrivit principiilor de bază ale Organizației Națiunilor Unite privind independența justiției, deciziile în cadrul procedurilor disciplinare trebuie să facă obiectul unei examinări independente (principiul 20), subliniind astfel dreptul judecătorului la un proces echitabil.³⁷ De asemenea, Comisia de la Veneția s-a

³³ CtEDO, [Denisov v. Ukraine](#), MC, cererea nr. 76639/11, 25/09/2018 cu trimiterile ulterioare.

³⁴ CtEDO, *Grzęda v. Polonia*, cererea nr. 43572/18, 15 martie 2022.

³⁵ Ibid.

³⁶ Comitetul de Miniștri CM/Rec(2010)12, § 48.

³⁷ Comisia de la Veneția [CDL-AD\(2016\)009](#) Albania - Opinia definitivă cu privire la proiectul revizuit de modificări constituționale privind sistemul judiciar (15 ianuarie 2016) din Albania.

pronunțat în mod constant în favoarea posibilității de a formula o cale de atac în fața unei instanțe împotriva deciziilor organismelor disciplinare.³⁸

36. Pe baza acestor considerente, Comisia de la Veneția și DGI conchid că persoanele numite trebuie să li se acorde dreptul de a exercita o cale de atac judiciară împotriva invalidării numirii sau promovării lor, în cazul în care decizia de invalidare nu este adoptată de un organism judiciar. Necesitatea de a (re)stabili rapid un sistem judiciar pe deplin funcțional poate justifica o anumită relaxare a standardelor procedurale, dar nu, de exemplu, lipsa completă a unei forme de control judiciar, care, fără îndoială, ar încălca articolul 6 din Convenție. Contestarea unei decizii nu ar avea neapărat ca efect suspendarea acesteia în perioada în care este exercitată calea de atac judiciară. În caz contrar, sistemul judiciar ar fi nefuncțional.

2. Participarea la noile procese de selecție judiciară

37. Comisia de la Veneția și DGI subliniază că dreptul de a participa la noi procese de selecție a judecătorilor nu ar presupune verificarea unei încălcări a drepturilor omului survenite, ci ar acorda doar un nou drept de a dobândi aceeași funcție ca înainte, dar în cadrul unei noi proceduri. Nu este suficient ca judecătorului, după procedura de evaluare, să i se permită să participe la un nou proces de selecție. Acest lucru nu ar putea fi considerat suficient pentru a asigura dreptul la un proces echitabil și nu este echivalentul unui remediu judiciar.

A treia întrebare: Este sistemul de delegare a judecătorilor la instanțele la care au funcționat înainte de intrarea în vigoare a legii, până la finalizarea cauzelor pendinte și pentru o perioadă de doi ani, compatibil cu principiile preeminenței dreptului și ale securității juridice pentru a menține eficiența judiciară în timpul perioadei de reevaluare?

38. În primul rând, Comisia de la Veneția și DGI doresc să sublinieze că întrebarea este neclară.

39. Comisia de la Veneția și DGI notează că un aspect important al preeminenței dreptului și al independenței sistemului judiciar este stabilitatea funcției judecătorilor și imposibilitatea transferării judecătorilor împotriva voinței lor. Totuși, aceasta nu este o regulă absolută, deoarece pot exista circumstanțe în care realocarea unui judecător într-o altă funcție este inevitabilă pentru a garanta funcționarea sistemului judiciar. Recomandarea CM/Rec(2010)12 a Comitetului de Miniștri³⁹ prevede că „un judecător

³⁸ [CDL-AD\(2007\)028](#), Raport privind numirile judiciare de către Comisia de la Veneția, §25; Vezi, de asemenea, [CDLAD\(2018\)029](#), Opinia cu privire la dispozițiile referitoare la Consiliul Procurorilor din proiectul de lege organică cu privire la procuratură și la dispozițiile referitoare la Consiliul Superior al Justiției din actuala lege organică cu privire la instanțele judecătorești generale din Georgia, §53; [CDL-AD\(2016\)009](#), Opinia definitivă cu privire la proiectul revizuit de amendamente constituționale privind sistemul judiciar (15 ianuarie 2016) din Albania, §62; [CDL-AD\(2014\)008](#), Opinia referitoare la proiectul de lege privind Consiliul Superior al Magistraturii și al Procuraturii din Bosnia și Herțegovina, §110.

³⁹ Comitetul de Miniștri CM/Rec(2010)12, § 52.

nu ar trebui să fie numit sau transferat într-o altă funcție judiciară fără acordul său, cu excepția sancțiunilor disciplinare sau a reformelor de organizare a sistemului judiciar”. În acest sens, Carta Europeană privind Statutul Judecătorilor⁴⁰ prevede că transferarea unui judecător contrar voinței sale este o excepție permisă „în cazul modificării prin lege a organizării judecătorești”. Comisia a subliniat anterior că judecătorii nu trebuie să fie amenințați cu transferul de la o instanță la alta, deoarece această amenințare ar putea fi utilizată pentru a exercita presiuni asupra lor și pentru a le afecta independența. Prin urmare, un transfer contrar voinței unui judecător poate fi permis doar în cazuri excepționale.⁴¹

40. Pot fi necesare măsuri tranzitorii pentru a asigura funcționarea sistemului judiciar în perioada de evaluare a hotărârilor privind numirile CNJ. Comisia de la Veneția și DGI consideră că este important ca o asemenea măsură provizorie să fie însoțită de garanții corespunzătoare, și anume ca măsura să aibă un termen limită; ca mecanismul să prevadă o soluție satisfăcătoare privind continuarea plății noului salariu sau a celui anterior; ca mecanismul să aibă în vedere consecințele geografice ale unei astfel de delegări; chestiunea adoptării excepțiilor în circumstanțe precise; și chestiunea clarității și transparenței criteriilor aplicate pentru acordarea funcției anterioare după o perioadă de doi ani. În privința răspunderii disciplinare, judecătorul se confruntă uneori cu o reducere (semnificativă) a salariului. Totuși, în acest caz, nu există nicio suspiciune rezonabilă că judecătorul ar fi comis o abatere disciplinară, singura problemă fiind procedura deficitară a desemnării.

A patra întrebare: În cele din urmă, este compatibilă cu principiul securității juridice și al preeminenței dreptului acordarea posibilității părților care au pus la îndoială imparțialitatea sau independența unui judecător, pe baza numirii sale de către actualul Consiliu, de a contesta hotărârile pronunțate de acești judecători?

41. Comisia de la Veneția și DGI reamintește că *res judicata* reprezintă un principiu central al preeminenței dreptului⁴², iar orice remediu extraordinar împotriva deciziilor judiciare este problematic din punctul de vedere al preeminenței dreptului. *Res judicata* implică faptul că, atunci când o cale de atac a fost soluționată definitiv, nu mai sunt posibile alte căi de atac.⁴³ Hotărârile definitive trebuie respectate, cu excepția cazului în care există motive întemeiate pentru revizuirea lor.⁴⁴ Pe de altă parte, jurisprudența tribunalelor europene arată faptul că participarea judecătorilor care au fost numiți într-o procedură care pune în pericol independența judiciară poate încălca dreptul la un proces echitabil al unei părți. În plus, în raport cu jurisprudența Curții

⁴⁰ Consiliul Europei, [European Charter on the Status of Judges](#), para. 3.4.

⁴¹ Comisia de la Veneția - [CDL-AD\(2012\)001](#), Opinia privind Legea CLXII din 2011 privind statutul juridic și salarizarea judecătorilor și Legea CLXI din 2011 privind organizarea și administrarea instanțelor din Ungaria, § 76.

⁴² CtEDO [MC], *Nejdet Şahin și Perihan Şahin V. Turcia*, nr. 13279/05, para. 56, 20 octombrie 2011; vezi, de asemenea, Lista de verificare a preeminenței dreptului op.cit., în care certitudinea juridică este identificată ca fiind unul dintre criteriile de referință ale preeminenței dreptului.

⁴³ Vezi, de exemplu, CtEDO [MC] *Brumărescu v. România*, nr. [28342/95](#), § 61, ECHR 1999-VII.

⁴⁴ Vezi Lista de verificare a preeminenței dreptului op. cit., capitolul II.B Certitudinea juridică, paras 37, 57, 58, 59, 60, 61, 62, 63.

Europene și a CJUE cu privire la dreptul la „un tribunal instituit prin lege”, este destul de frecvent în legile procedurale ale statelor membre ale Consiliului Europei ca constituirea ilegală a unui complet de judecată să constituie un motiv de recurs. Concluzia este valabilă și în cazul în care o parte din proces susține că judecătorii nu sunt imparțiali. Comisia de la Veneția și DGI notează că multe sisteme juridice includ proceduri concrete în această privință. Nu este de competența Comisiei și a DGI să examineze sistemul din Polonia în această privință. Totuși, Comisia și DGI consideră că este important să se asigure că autoritățile au în vedere anumite condiții atunci când reglementează posibilitatea (domeniul de aplicare) de a formula o asemenea cale extraordinară de atac împotriva unei hotărâri definitive.

42. Ca în toate cazurile în care principiile fundamentale ale Convenției sunt în conflict, trebuie să se găsească, prin urmare, un echilibru pentru a se stabili dacă există o nevoie stringentă – de natură substanțială și imperioasă – care să justifice o abatere de la principiul securității juridice și de la principiul *res judicata*. Dacă o astfel de încălcare justifică o derogare de la *res judicata* reprezintă o chestiune care trebuie apreciată de la caz la caz. Trebuie remarcat faptul că unele hotărâri ar putea să nu fie susceptibile de rejudecare. Comisia consideră că ar trebui instituit un remediu judiciar extraordinar care să faciliteze punerea în balanță de la caz la caz a diverselor considerente referitoare la preeminența dreptului și la drepturile omului și care să nu pună în pericol securitatea juridică sau să nu provoace blocaje în instanța (instanțele) respectivă (respective).

43. În opinia Comisiei de la Veneția și DGI, o regulă generală potrivit căreia iregularitățile din procedura de numire privind implicarea CNJ din 2018 pot fi puse în discuție în orice moment ar afecta securitatea juridică. Pentru a nu pune în pericol buna funcționare a sistemului judiciar din Polonia, dreptul la reexaminarea cauzelor din motivul lipsei unui „tribunal instituit prin lege” poate fi acordat doar pe parcursul unei anumite perioade de timp și poate fi considerat ca fiind prescris ulterior.

44. În plus, Comisia de la Veneția și DGI subliniază că un asemenea drept trebuie să fie limitat la cazurile în care argumentul că numirea s-a făcut pe baza unei propuneri a CNJ după martie 2018 este însoțit de o afirmație privind impactul asupra procedurii concrete și în cazul în care acest argument a fost deja prezentat în cadrul procedurii. Un astfel de drept trebuie limitat la cazurile în care acest argument a fost deja prezentat în cadrul procedurii. Totuși, Comisia și DGI consideră că obligația de a fi invocată „la timp” participarea ilegală a judecătorului care a fost numit în cadrul unei proceduri care pune în pericol independența justiției trebuie să fie aplicabilă doar de la data primei hotărâri a Curții Europene în privința Poloniei în această chestiune, și anume *Reczkowicz v. Poland*.⁴⁵

45. Comisia de la Veneția și DGI consideră că, în funcție de procedura națională aplicabilă acestor căi de atac, trebuie instituite (câteva din) următoarele garanții pentru

⁴⁵ Op.cit.

a asigura un echilibru adecvat între principiul unui tribunal instituit prin lege ca element al unui proces echitabil și *res judicata* ca element al securității juridice. Comisia de la Veneția recomandă condiționarea posibilității părților de a invoca nulitatea unei hotărâri judecătorești după cum urmează:

- doar în privința hotărârilor judecătorești împotriva cărora nu mai poate fi introdusă nicio cale de atac ordinară;
- într-o perioadă concretă, adică părțile trebuie să invoce nulitatea într-un anumit interval de timp (având în vedere, de asemenea, exigențele de securitate juridică);
- doar atunci când este însoțită de o pretenție privind impactul asupra procedurii concrete;
- să fie posibilă doar în privința procedurilor în care părțile s-au plâns în acel moment de participarea unui judecător care a fost numit pe baza unei proceduri care pune în pericol independența judiciară, în sensul hotărârii Curții Europene în cauza *Reczkowicz v. Polonia*.

VIII. Concluzie

46. La 10 iulie 2024, ministrul justiției din Polonia a adresat patru întrebări Comisiei de la Veneția. Înainte de a răspunde la întrebări, Comisia de la Veneția și DGI a examinat parametrii aplicabili oricărei soluții alese pentru a remedia problema statutului judecătorilor care au fost numiți în cadrul unei proceduri care implică CNJ, astfel cum a fost constituit în baza Legii de modificare din 2017, și validitatea hotărârilor pronunțate cu participarea acestora, astfel încât să fie conforme cu standardele europene. Comisia de la Veneția este pregătită să ofere o opinie odată cu elaborarea unui proiect de lege, dacă i se va solicita acest lucru.

47. Comisia de la Veneția și DGI consideră că problema modului de abordare a judecătorilor care au fost numiți printr-o procedură deficitară trebuie să fie privită în primul rând în contextul obligației Poloniei de a executa hotărârile Curții Europene. Polonia este – în cadrul sistemului Convenției – liberă să aleagă mijloacele prin care își va îndeplini obligațiile care decurg din executarea hotărârilor Curții, atât timp cât aceste mijloace sunt compatibile cu Convenția și cu exigențele generale ale preeminenței dreptului.

48. Comisia de la Veneția și DGI consideră că, deși nu există nicio obligație internațională de a alege o anumită soluție, orice aranjament ales în cazul Poloniei ar trebui să respecte următorii parametri:

- (a) aceasta trebuie să abordeze statutul „tuturor” judecătorilor numiți în cadrul procedurii deficitare;

- (b) evaluarea nu trebuie să fie efectuată de un organism controlat de guvern (și dacă nu este efectuată de un organism judiciar, trebuie să existe o formă de control judiciar);
 - (c) evaluarea trebuie să fie efectuată pe baza unor criterii și proceduri prestabilite (inclusiv elemente ale unui proces echitabil);
 - (d) evaluarea și consecințele care decurg din această evaluare ar trebui să fie întotdeauna în strictă conformitate cu principiul proporționalității, care pretinde cel puțin o anumită formă de evaluare individuală; Comisia de la Veneția consideră că ar fi necesară o anumită formă de evaluare prin referire la numirile colective, inclusiv, dacă este necesar, la circumstanțele individuale de numire sau de promovare; și
 - (e) mecanismul trebuie să fie unul adecvat pentru o soluționare destul de rapidă a problemei.
- Întrebarea 1: Pot fi invalidate *ex tunc* hotărârile Consiliului Național al Magistraturii privind numirea judecătorilor, presupunând astfel că persoana desemnată nu a fost niciodată numită în mod legal? Ar fi conform principiului preeminenței dreptului să se solicite judecătorilor și altor profesioniști din domeniul juridic să se întoarcă la funcțiile lor anterioare ca urmare a invalidării unor asemenea hotărâri?

49. Pe baza principiului separației puterilor în stat, Comisia de la Veneția și DGI consideră că nu se poate declara printr-o lege că toate numirile adoptate de CNJ într-un anumit interval de timp sunt nule și fără efect. Comisia de la Veneția observă că nici hotărârile existente ale Curții Europene și ale CJUE, nici deciziile Curții Supreme din Polonia și ale Curții Supreme Administrative nu au condus la invalidarea *ex tunc* a deciziilor de numire adoptate de CNJ. În plus, o invalidare generală *ex tunc* a tuturor hotărârilor CNJ nu se încadrează în conceptul preeminenței dreptului, deoarece nu ar face nicio diferențiere între diferitele grupuri de titulari de funcții, lipsind astfel orice formă de analiză individuală; prin urmare, aceasta nu ar respecta testul proporționalității.

50. Cu referire la cea de a doua parte a întrebării, având în vedere răspunsul negativ la prima parte a întrebării, Comisia și DGI nu se va pronunța cu privire la această chestiune.

- Întrebarea 2: Au persoanele numite astfel în funcție dreptul la o cale de atac judiciară? Este suficient să li se permită acestora să participe la noi procese de selecție judiciară, supuse controlului judiciar, pentru a le asigura dreptul la un proces echitabil?

51. Comisia de la Veneția și DGI consideră că persoanele astfel numite trebuie să aibă dreptul la o cale de atac judiciară împotriva invalidării numirii sau promovării lor,

în cazul în care deciziile de invalidare nu sunt adoptate de un organism judiciar. Procedura nu ar trebui să aibă, în mod necesar, un efect suspensiv.

52. Nu este suficient ca după procedura de evaluare judecătorului să i se permită să participe la un nou proces de selecție. Aceasta nu poate fi considerată suficientă pentru a asigura dreptul la un proces echitabil și nu echivalează cu o cale de atac judiciară.

- Întrebarea 3: Este sistemul de delegare a judecătorilor la instanțele la care au lucrat înainte de intrarea în vigoare a legii, până la finalizarea cauzelor pendinte și pentru o perioadă de doi ani, compatibil cu principiile preeminenței dreptului și ale securității juridice pentru a menține eficiența judiciară în timpul perioadei de reevaluare?

53. Deși un aspect important al preeminenței dreptului și al independenței sistemului judiciar este stabilitatea funcției judecătorilor, pot exista circumstanțe în care transferul unui judecător într-o altă funcție este inevitabil. Totuși, măsurile tranzitorii care ar putea fi necesare pentru a asigura funcționarea sistemului judiciar în timpul perioadei de evaluare a hotărârilor CJN privind numirile trebuie să fie însoțite de garanții adecvate.

- Întrebarea 4: În cele din urmă, este compatibilă cu principiul securității juridice și al preeminenței dreptului acordarea posibilității părților care au pus la îndoială imparțialitatea sau independența unui judecător, pe baza numirii sale de către actualul Consiliu, de a contesta hotărârile pronunțate de acești judecători?

54. Comisia de la Veneția și DGI recomandă condiționarea posibilității părților de a invoca nulitatea unei hotărâri judecătorești după cum urmează:

- doar în privința hotărârilor judecătorești împotriva cărora nu mai poate fi introdusă nicio cale de atac ordinară;
- într-o perioadă concretă, adică părțile trebuie să invoce nulitatea într-un anumit interval de timp (având în vedere, de asemenea, exigențele de securitate juridică);
- doar atunci când este însoțită de o pretenție privind impactul asupra procedurii concrete;
- să fie posibilă doar în privința procedurilor în care părțile s-au plâns în acel moment de participarea unui judecător care numit pe baza unei proceduri care pune în pericol independența judiciară, în sensul hotărârii Curții Europene în cauza *Reczkowicz v. Polonia*.

55. Comisia de la Veneția și DGI rămân la dispoziția autorităților din Polonia pentru asistență suplimentară în această chestiune.